

Kaán Zsuzsa

Életmű és pályakép

Kun Zsuzsa portréja

Kun Zsuzsa, a magyar klasszikus balettművészet emblematikus alakja 2009. december 9-én ünnepelte 75. születésnapját, és 2010. június 7-én operaházi tagságának 60. évfordulóját. Pályája főbb állomásaira, alakításaira, színpadi varázsára még sokan emlékezünk. Kun Zsuzsa generációk egész sora számára vált fogalomná, és a balettszerető közönség körében még ma is egyet jelent magával a balettművészettel!

Napjainkban a balettművészet külföldön – mondhatni, világszerte – fényesebben ragyog, mint bármikor. Kis hazánkban viszont – más művészeti divatok, áramlatok felerősödésével – halványulni kényszerül. Ezért különösen értékes és időszerű, hogy Kun Zsuzsát köszöntve, személyisége által – ha csak villanásra is –, visszaidézzük az elmúlt fél évszázad budapesti balettművészetét.

Kun Zsuzsa számára – szakmai állomásait tekintve – az operaházi balettkolától Nádasi Ferenc balettstúdióján át egyenes út vezetett az Operaházba. Technikai felkészültsége és muzikalitása már az operák balettbetéteiben és a repertoárbalettek epizód szerepeiben megmutatkozott. Csakhamar a főszerepek is megtalálták, elsőként Zaréma *A bahcsiszarjai szökökútban*, majd Mária hercegnő *a Diótörőben*. Zarémaként – 1952-es debütálásakor – éppúgy ráérezett a gyönyörű grúz asszony karakterére, mint később az elrabolt „hercegi lengyel leány”: a hamvas Mária lírai alkatára. Különleges adottságainak köszönhetően 1957-től folyamatosan táncolta mindkét eszményi nőalakot; és mindkét főszerepből megteremtette a puszkini ideált. Harangozó *Keszkenőjében* mint Sári, a tüzes-eleven cigánylány szintén remekelt (1953), a *Coppélia* Swanildajaként pedig (1954) – a szerep kétarcúságánál fogva – felkészültségének akkori teljes skáláját bemutatta.

Előadóművészként ezt követően adatott meg számára, hogy technikáját és stílusát tovább csiszolhassa, s hogy a legapróbb finomságokat a legjobbaktól: a moszkvai Koreográfiai Intézetben és a Bolsojban, a klasszikus balett fellegvárában szerezhesse meg (1955/56). Első, csaknem egyéves moszkvai tanulmányújáról hazatérve találkozott a politikával. Számára is megcsillant az ismeretlen kihívások lehetősége, de Kun Zsuzsa úgy döntött, nem lesz hűtlen sem az édesanyjához, sem a hazájához, se az Operaházhoz.

Az 1960-as, premier-értékű felújításkor remekbe szabott alakítása lett a *Párizs lángjai* Színésznője: alakja, tartása a kisujja hegyéig olyan volt, mint egy Watteau-képé, vagy egy meissenai porcelánfiguráé.

A gyors felfutású balerinapálya állomásai között a címszerepek sem vártak magukra sokáig. A nagy áttörés a *Giselle* (1958), amelyben Kun Zsuzsa a fehértütös balerinaszerepkört a magyar balettszínpadon elődeinél sohasem tapasztalt módon jelenítette meg. *Giselle*-t táncolni – ez minden született balerina álma. Kun Zsuzsának sikerült, hogy ebben a szerepben, s hozzá ismét kétféle alakban – tehát szerelmes parasztlányként

és annak halott kísérteteként – minden mozdulatot, gesztust, arcjátékot egyéni módon kidolgozva, átgondoltan vigyen színpadra. Eközben a legrejtettebb lélektani húrokat is megpendítette: pajkos és üde volt az első felvonásban és éteri finomságú villi a másodikban. Így vált mai mércével is – a Magyar Állami Operaház balettegységese történetében elsőként színpadra állított romantikus balettből – e tradicionális címszerep ideális megformálójává. És megfordítva: pályáján így vált mérföldkövé maga a feladat.

A francia-orosz balettromantika e hazai ünnepe és a művész „kiugrása” után máris következett Harangozótól a *Seherezádé* (1959). A címszereplő és az ifjú mór alakjában úgy egygésze forrni, és annyi szenvedéllyel összeolvadni, mint Kun Zsuzsa és Fülöp Viktor, azóta még senki nem tudott. De jött a pálya újabb mérföldköve, az orosz klasszika prominens balettje: *A hatyúk tava*, amelyben – hosszas felkészülés után – végre ő is eltáncolja Odette-Odília szintén kettős szerepét (1960).

A sikeres beállást követően a művésznőt ismét premier szerepben láthattuk. Lavrovskij neki adta Júliát, a balett parádés budapesti betanításakor (1962). Rómeót Havas Ferencre, Mercutiót Sipeki Leventére, Tybaltot Fülöp Viktorra bízta. Tökéletes szereposztás, katartikus, szédítő, nagyformátumú előadás! Ott voltam, láttam. Ezt a verziót soha semmikor nem táncolták el négyüknél hitelesebben. Akkor is éreztem, ma is állítom.

Kun Zsuzsa számára a hazaiak mellett számtalan külföldi siker is megadatott – Moszkvától Leningrádig, Londontól Sydneyig és Párizsig. Korának ő volt a legkeresettebb, külföldön is „felkapott” és megbecsült magyar balerinája! De elkalandozott a koreográfia és a modern balett világába is – a Fülöp Viktorral közösen komponált *Mario és a varázslóban*, illetve Eck Imre *Tavaszi áldozat* című táncdrámájának főszerepében (1963). Miközben még mindig sorjázta a fontosabbnál fontosabb klasszikus és modern főszerepek: a *Tűzmadár* (1966), a *Csipkerózsika* (1967), a Seregi-féle *Spartacus* Flaviája (1968), *A rosszul őrzött lány* (1971), majd ismét egy páratlan Seregi-balett, a *Sylvia* (1973).

Ám a karrier kötelez! Még manapság is, nemhogy a 60-as, 70-es évek Magyarországon. Kun Zsuzsa tehát közéleti szerepet is vállalt: tisztséget a rendszerváltás előtti Táncszövetségben, zsűrizést és elnöki posztot rangos nemzetközi versenyeken, sőt, hivatásszerű erősödő igazgatói pozíciót is az Állami Balett Intézetben, a jelenlegi Magyar Táncművészeti Főiskolán. Itt – időközben a színpadtól végleg visszavonulva – szakmai tudását, tapasztalatait és angol-orosz nyelvtudását évtizedek óta, jelenleg is kamatoztatja számos magyar és külföldi növendék balettmestereként.

Mindez milyen sok, és mégis mennyire kevés! Meggyőződésem ugyanis, hogyha Kun Zsuzsa nem Rákospalotára, hanem – mondjuk – Richmondba születik, nemcsak pályaképe alakult volna másként, de mindenképp több megbecsülésben lett volna része. Ám a népszerű Kun doktor úr lánya, aki minden külföldi útjáról szívesen tért haza, jelenleg is a szülői házban él, és nem elégedetlen. Büszke arra, hogy – Fülöp Viktorral megosztva – igen fiatalon, 28 évesen Kossuth-díjat kapott, hogy az Operaház Mesterművésze lett, s hogy főiskolai tanárként 2004-ben Professor Emerita lett. Ma is öröme telik a külföldi növendékek, különösen a szorgalmas japánok tanításában.

De ha olykor titkon mégis eszébe jut, hogy ez a zárt és belterjes szakma nem egészen „tartja őt a helyén”, úgy hiszem, igaza van: sőt, Kun Zsuzsa önértékelése tényszerű és hibátlan. Mert igaz ugyan, hogy amíg táncolt, addig úgy alakultak a dolgok, miként a magyar viszonyok között egy baletthírességgel szemben elvárható. Ám amikor a művészpályának vége lett, munkájára egyszeriben csak korlátozott mértékben tartottak igényt,

és kevesebb feladatot kapott, mint amennyire képes lett volna. Ez a kötet talán pótolhat valamit. Talán egy cseppnyi gyógyír lehet minden ki nem mondott gratulációra, minden el nem hangzott „Köszönöm”-re, minden le nem írt dicséretre, minden át nem nyújtott virágcsokorra. Bánatra és fájdalomra, ami ezzel a pályával járhat.

Néhány éve egy növendékvizsga után, két ifjú balerináról beszélgettünk. Képességeiket összehasonlítva, Zsuzsa ezt mondta: „Nézd, tudjuk, hogy X egy jó táncosnő, Y viszont egy nagy táncosnő!” Igen, ennél tömörebben nem is lehetett a köztük lévő döntő különbséget megfogalmazni. Ezért hát a róla szóló monográfiában, amellyel 75. születésnapja alkalmából és 60 éves operaházi tagsága alkalmából is köszönteném, hadd kölcsönöz-
zem saját szavait: kedves Zsuzsa, Isten éltesen sokáig! Téged, aki nem csak egy nagy táncosnő vagy, hanem – a magyar balett történetében, máig – a legnagyobb!

(Kun Zsuzsa, a balerina. Írta és szerkesztette: Kaán Zsuzsa. Nemzetközi Tánc- és Kultúra Alapítvány – Trionfo Kft., Budapest, 2010. A kötetre az előszó közlésével hívjuk fel olvasóink figyelmét.)

Beck Ö. Fülöp (1873–1945); 1925, átm. 74 mm, kétoldalas, öntött bronzérem